

menom i prostorom, kojem je autorica inače sklona, dobiva novu dimenziju: vrijeme, ono dramsko, guta samo sebe. Ako tome dodamo da je okosnica radnje pokušaj stvaranja prijateljskog odnosa propale studentice koju majka alkoholičarka i besperspektivni partner vuku u beznađe, s nasrtnim bolesnim šezdesetogodišnjakom koji naposljetku i umire – tračak optimizma u kojem se autorica zauzima za svoju junakinju na svršetku drame, dajući joj priliku za novi početak – veliki je zaokret u autoriskom iskazu. Drama je izvorno pisana na engleskom jeziku i nadilazi osobitosti podneblja koje je udaralo pečat ranijim tekstovima.

Još intimističniji prikaz vidimo u osamnaest prizora zbijenih dijaloga između nasrtnog oca i sina u drami *Susret*. Naoko banalna pitanja i šturi odgovori, replike koje njih dvojica izmjenjuju, postepeno nas uvode u svijet disfunkcionalne obitelji u kojoj je potencijal da se razriješe zanemarivani problemi desetljećima gušio svojim krutim stavovima *pater familias*, prividno nadmoćni slabić, koji nije u kontaktu sa svojim emocijama. Temeljni odnos njih dvojice od početka do kraja ostaje intaktan. U ponavljanjima posjeta sina bolesno-mu ocu ne može se nazrijeti vode li čemu njihovi dijalozi, i hoće li odvesti jednog od njih u smrt, što je za Mitrovićine likove takoreći bio imperativ. Naposljetku, u nastojanju da rezimiramo desetogodišnji dramski opus Nine Mitrović, sabran u zbirci *Drame* priklanjamo se navodu Matka Botića, urednika zbirke, s poledine knjige: „Dramski glas Nine Mitrović (...) uvi-

jek se trudio imati na umu Nietzscheovo upozorenje iz poznatog aforizma: Tko se bori s čudovištima, mora paziti da sam pri tom ne postane čudovište. Nastavak te izreke još je precizniji u opisu unutarnje borbe svih autoričinih protagonista: *Kad dugo gledaš u ponor i ponor se zagleda u tebe*. Treba imati hrabrosti, stvaralačke beskompromisnosti i upornosti da se taj pogled iz ponora uvijek iznova pretoči u živu dramsku riječ, time ga učinivši podnošljivijim, barem za kratko vrijeme trajanja predstave.“

Srdan Sandić

DOPUSTI SI DA ČITAŠ OVU KNJIGU ONAKO KAKO ĆE TI TO ČITANJE NAJVIŠE DATI OD ONOGA ŠTO BI SVETA KNJIGA MOGLA BITI*

Una Bauer: *Pridite bliže: O kazalištu i drugim radostima*

Udruga za kulturu Gordogan, Zagreb, 2015.

Knjiga teatrologinje, kritičarke, blogerice i sveučilišne profesorice Une Bauer *Pridite bliže: O kazalištu i drugim radostima* zbirka je tekstova – analitičkih, esejističkih, blogerskih, (intelektualno) putopisnih koji su objavljeni u različitim medijima (radiju, autoričinoj blogu, Kulturnom punktu ili su tek prvi put objavljeni u ovoj knjizi, kao i dio iz autoričine doktorske disertacije).

Bauer je ovom knjigom uspjela dirnuti u načelnu raznorodnost „osjećaja“ (nerijetko i spominje Williama i njegovu *strukturu osjećaja*), ali i u raznorodnost izvedbi kojima smo okruženi, u koje smo uključeni. Svako djelo (kričko-publicističko ili beletrističko) mora nositi obilježje tvorčeve ličnosti (da se prisjetimo Barca). Kako on kaže u *Bijegu od knjige*: „Bezlična može biti samo građa – ali već pristupanje upravo određenom gradivu i njegov raspored pokazuju izrazite simpatije ili antipatije pisca.

*parafraza jednog od naslova u zbirci

One su još vidljive u načinu, kako postavlja i rješava neka pitanja, kojima od njih posvećuje više, a kojima manje pažnje. Pišući o drugima, i književni historik i kritik govore posredno o pitanjima vlastitoga života... Ali s metodologijom treba živjeti, a ne primati je kao nešto naučeno, tuđe, pomodno.“ Naša autorica primjer je takve spisateljice, analitičarke, opservatorice, reporterke, one koja je *metodu* doista pounutrlila i koja je ponegdje eksperimentalno, ponegdje olako, ali uglavnom točno aplicira. Njezina čitanja kazališta, filma, organiziranih umjetničko-intelektualnih ekspedicija, *hommagea*, feminizma, Drugih u kazalištu filtrirana su odgojenim, empatičnim pogledom. Informacije koje nam odaje su, kako se negdje u knjizi i spominje, „destilirane“, ali ne u smislu dokidanja strasti, upravo suprotno. Vratimo se opisu tog pogleda koji nam autorica osigurava. Taj je pogled onaj koji je odgovoran, pogled koji želi biti odgovoran, pogled koji želi komunicirati, a ne tek olako zaključivati, vrednovati i samim tim – zatvarati komunikacijski kanal. Čak i kada analizira fenomen džemperčića za čajnik, kada nam prepričava povijest biciklizma i feminizma, kada objašnjava žanr *stjoba*, reportažno predstavlja Brut iz Beča i predstavu unutar istog, ili se tek nježno i dostojanstveno oprašta od svog prijatelja, velikog umjetnika Šiša – Bauer nas podsjeća na to što su bili i što bi mogli biti standardi pisanja za medije o umjetničkim medijima, fenomenima, osobnostima. Kada piše o Hogheu ili von Trierovoj *Melan-kolji*, BADCo.-u, Goat Islandu, Marjani

Krajač, Michaelu Hanekeu, autorica kao da nas podsjeća na intelektualnu obvezu da nema bježanja od teksta, on je svugdje oko nas, kao i izvedbenost koju kao pasionirani gledatelji volimo vidjeti u kontroliranim uvjetima kazališta, filma, koncerta itd... međutim ona nam nužno bježi, i svugdje je. A ako je svugdje, onda nam nema druge nego da je prepoznajemo, izgovaramo, smještamo ili napuštamo, sudjelujemo u istoj. Kao što će naša autorica procijeniti da vožnja na biciklu više od 100 km u danu i nema nekog pretjeranog smisla ili veze s užitkom koji je željela i očekivala, romantizirala. Kako i sam naslov knjige sugerira – kao čitatelji doista možemo prići taj korak bliže autoričnim interesima, zaigranostima, pomutnjama, sumnjama, drhtajima. Ni u jednom trenutku nemamo iskustvo autorskog patroniziranja unatoč velikoj erudiciji, referencijama, istančanom jeziku, intrigantnoj mogućnosti kompariranja. Ta gesta nije slučajna, jasno, ona je, ako ću biti slobodan – duboko feministička. S obzirom na to da nam je autorica precizno razjasnila što je afektivna proizvodnja (i što bi još mogao biti afekt, sentiment i emocija), a to ćete otkriti čitajući, podsjetio bih na Juliju Kristevu koja nam je rekla nešto važno o književnom stvaranju (a tvrdim da ova zbirka je inherentno i književna), a čini mi se da ima nekakve veze s knjigom o kojoj pišem: „Književno je stvaranje ta pustolovina tijela i znakova koja svjedoči o afektu: o tuzi kao znaku separacije i početku simboličke dimenzije; o sreći kao znaku trijumfa koji me smješta u svi-

jet umjetničkog i simbola koje pokušavam, što je moguće bolje, uskladiti sa svojim iskustvima iz stvarnosti. No, za razliku od raspoloženja, književno stvaranje ovo svjedočanstvo proizvodi od sasvim drugačijeg materijala.“ Bauer je upravo to spojila: autobiografsko, teorijsko, spontano i popularno s književnim, kazališnim i filmskim. S radošću, kroz radost. Za radost?

Zbirka tekstova *Pridite bliže: O kazalištu i drugim radostima* donijela nam je iznimno širok polazišni, vrijednosni, pa i metodološki i književni raspon diskusija, čitanja, ali i natruha za neke veće i šire teme i tekstove. Čitatelj/čitateljica ove zbirke na jednom mjestu može dobiti temeljit uvid u širok raspon relevantnih problema vezanih za načine predstavljanja života, u kazalištu, filmu, dok voziš bicikl, pleteš, voziš se na motoru ili dekonstruiras razloge spajanja kruha i goblena. Izvanredan su doprinos knjizi ilustracije Đorđa Balmazovića, koje tu pristaju gotovo kao nagrada ili samo predah od čitanja do nove stranice. Užitak.

Mario Kovač

BORBA SE NASTAVLJA

Augusto Boal:
Estetika potlačenih
Istarsko narodno kazalište,
2016.

Augusto Boal vjerojatno je najvažniji brazilski kazališni teoretičar i praktičar, a njegov je rad i međunarodno prepoznat te se utjecaj takozvanog „Boalovateatra“ odražava širom svijeta. Tako proteklih par desetljeća ni Hrvatsku nije zaobišao zahvaljujući radionicama koje su svojedobno pokrenuli Nataša Govedić i Vili Matula prvo u Teatru *Exit* a zatim u raznim drugim, ne uvijek nužno kazališnim prostorima. Moglo bi se reći da njihov rad na neki način nastavlja Ivana Marijančić kao vrijedna promicateljica Boalove kulturne konfron-

tacije i legislativnog kazališta na ponešto manje pristupačnim prostorima (kaznionice, popravni domovi, područja od posebne državne skrbi...) zadržavajući na taj način aktivističku vatru prvobitne Boalove ideje promjene kazališta.

Od samih početaka djelovanja Boalova teatra u Hrvatskoj, u njega je uključeno Istarsko narodno kazalište preko svojih manifestacija: Međunarodnog kazališnog festival mladih (MKFM) i Pulskeg Foruma pa nije stoga čudo da su upravo oni u prijevodu Aleksandra Bančića te pod uredničkom rukom Miodraga Kalčića objavili prijevod posljednje knjige Augusta Boala *Estetika potlačenih* podnaslovljene kao „lutajuće refleksije o mislima s estetskog a neznanstvenog gledišta“. I upravo se u tom podnaslovu krije ključ čitanja tog svojevrsnog Boalova epitafa.

Za razliku od njegovih prethodnih knjiga, koje su se kazalištem bavile isključivo kroz prizmu teoretskog ili praktičnog pristupa kazalištu, ova knjige svojevrsni je sukus njegovih razmišljanja i životnih zaključaka s kojima se, na neki način, oprašta od ovozemaljskog. Iako i u njoj Boal često koristi kazališne motive i metafore u svrhu potvrđivanja svog ideološkog stava (uvijek na strani potlačenih: sirotinje, nezaposlenih, nepisanih, zatočenih...), veći dio knjige ipak se može iščitati kao svjetonazor-ski stav uvijek oprečan vladajućim političkim strukturama. Navodeći brojne primjere iz svjetske povijesti, Boal nam ukazuje na to da edukacija, pedagogija i kultura mogu biti oruđa za revoluciju bez prolijevanja krvi.

Njegova ideja vodilja, da takav tip rada može dovesti do evolucije ljudske svijesti, istovremeno je djetinje naivna i entuzijastično dirljiva, no kad se sagleda Boalova kompletna biografija, ne možemo se oteći dojmu da je uistinu i živio ono što je propovijedao.

U ovoj knjizi Augusto Boal ne navodi primjere glumačkih vježbi koje su ga proslavile, već se koncentrira na vlastiti umjetnički concept koji je sustavno provodio kroz čitav život. Analizirajući korak po korak mukotrni put od estetske misli do njezine konkretne umjetničke realizacije, autor propituje važnost osjetilne i simboličke misli u umjetničkom stvaranju, referirajući se pritom na brojne primjere iz života te anegdote o poznatim ličnostima. Iako se u podnaslovu prividno odriče znanosti, knjige obiluje i brojnim zapažanjima vezanim uz neutrone i razne načine na koje naš um percipira i obrađuje umjetnost te na utjecaje psihodramske terapije na mentalno zdravlje.

Kao svojevrsni prikaz djelovanja u knjizi se obrađuje i Projekt *Prometej* njegovog Centra kazališta potlačenih te se citira kompletna Opća deklaracija o ljudskim pravima kao istaknuta referenca. Upravo cjeloživotno djelovanje Augusta Boala te srodnih mu kolega i kolegica aktivističkih djelatnika na području kulture pomažu da ta Deklaracija ne bude „mrtvo slovo na papiru“, kojeg se sjetimo jednom godišnje obilježavajući 10. prosinca Međunarodni dan ljudskih prava, već ona postaje svakodnevna misao vodilja u (r)evolucijskom umjetničkom radu.